कथं हि बालस्तरुणो युद्धानामविशारदः । मदश्व इव सम्बाधे विषमे चेममर्हति ।
अहोऽद्य वयमप्येनं महीमनुशयीमहि । बीभत्सोः कोपदीप्तस्य दग्धाः कृपणचक्षुषा । १९९५
अलुब्धो मतिमान् ह्रीमान् क्षमावान् रूपवान्बली । वपुष्मान्मानकृद्वीरः प्रियः सत्यपरायणः ।
यस्य श्लाघन्ति विबुधाः कर्म्माण्यूर्जितकर्म्मणः । निवातकवचान् जघ्ने कालकेयांश्च वीर्य्यवान् ।
महेन्द्रशत्रवो येन हिरण्यपुरवासिनः । अक्षणोर्निमेषमात्रेण पौलोमाः सगणा हताः ।
परेभ्योऽप्यभयार्थिभ्यो यो ददात्यभयं विभुः । तस्यास्माभिर्न शक्तिस्त्रातुमद्यात्मजो भयात् ।
भयन्तु सुमहत् प्राप्तं धार्त्तराष्ट्रान्महाबलात् । पार्थः पुत्रवधात् क्रुद्धः कौरवान् शोषयिष्यति । २०००
क्षुद्रः क्षुद्रसहायश्च स्वपक्षक्षयकारकः । व्यक्रन्दुर्य्योधनो दृष्ट्वा शोचन् हास्यति जीवितं ।
न मे जयः प्रीतिकरो न राज्यं न चामरत्वं न सुरैः सलोकता । इमं समीक्ष्याप्रतिवीर्य्यपौरुषं निपातितं देववरात्मजात्मजं ।
इति श्रीमहाभारते द्रोणपर्व्वणि अभिमन्युवधपर्व्वणि युधिष्ठिरविलापे एकपञ्चाशोऽध्यायः ॥ ५१ ॥
॥ सञ्जय उवाच ॥ अथैनं विलपन्तं तं कुन्तीपुत्रं युधिष्ठिरं । कृष्णद्वैपायनस्तत्र आजगाम महानृषिः ।
तमर्चित्वा यथान्यायमुपविष्टो युधिष्ठिरः । अब्रवीच्छोकसन्तप्तो भ्रातुः पुत्रवधेन सः ।
अधर्म्मयुक्तैर्ब्बहुभिः परिवार्य्य महारथैः । युध्यमानो महेष्वासैः सौभद्रो निहतो रणे । २००५
बालश्चाबालबुद्धिश्च सौभद्रः परवीरहा । अनुपायेन सङ्ग्रामे युध्यमानो विशेषतः ।
मयाऽप्युक्तः स सङ्ग्रामे द्वारं सञ्जनयस्व नः । प्रविष्टेऽभ्यन्तरे तस्मिन् सैन्धवेन निवारिताः ।
ननु नाम समं युद्धमेष्टव्यं युद्धजीविभिः । इदञ्चैवासमं युद्धमीदृशं यत्कृतं परैः ।
तेनास्मि भृशसन्तप्तः शोकवाष्पसमाकुलः । शमं नैवाधिगच्छामि चिन्तयानः पुनः पुनः ।
॥ सञ्जय उवाच ॥ तं तथाविलपन्तं वै शोकवेगसमाकुलं । उवाच भगवान् व्यासो युधिष्ठिरमिदं वचः । २०१०
॥ व्यास उवाच ॥ युधिष्ठिर महाप्राज्ञ सर्व्वशास्त्रविशारद । व्यसनेषु न मुह्यन्ति त्वादृशा भरतर्षभ ।
स्वर्गमेष गतः शूरः शत्रून् हत्वा बहून्रणे । अबालसदृशं कर्म्म कृत्वा वै पुरुषोत्तमः ।
अनतिक्रमणीयो वै विधिरेष युधिष्ठिर । देवदानवगन्धर्व्वान्मृत्युर्हरति भारत ।
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ इमे वै पृथिवीपालाः शेरते पृथिवीतले । निहताः पृतनामध्ये मृतसंज्ञा महाबलाः ।
नागायुतबलाश्चान्ये वायुवेगबलास्तथा । तत्र ते निहताः सङ्ख्ये तुल्यरूपा नरैर्नराः । २०१५
नैषां पश्यामि हन्तारं प्राणिनां संयुगे क्वचित् । विक्रमेणोपपन्ना हि तेजोबलसमन्विताः ।
जेतव्यमिति चान्योऽन्यं नित्यं येषां हृदि स्थितं । अथ चेमे हताः प्राज्ञाः शेरते विगतायुषः ।
मृता इति च शब्दोऽयं वर्त्तते च ततोऽर्थवत् । इमे मृता महीपालाः प्रायशो भीमविक्रमाः ।
निश्चेष्टा निरभीमानाः शूराः शत्रुवशङ्गताः । राजपुत्राश्च संरब्धा वैश्वानरमुखङ्गताः ।
अत्र मे संशयः प्राप्तः कुतः संज्ञा मृता इति । कस्य मृत्युः कुतो मृत्युः कथं संहरते प्रजाः । २०२०
हरत्यमरसङ्काश तन्मे ब्रूहि पितामह ।
॥ सञ्जय उवाच ॥ तन्तथा परिपृच्छन्तं कुन्तीपुत्रं युधिष्ठिरं । आश्वासनमिदं वाक्यमुवाच भगवानृषिः ।